

JOSEP MARTÍNEZ BISBAL

Universitat de València

Conferències de José Gaos el 1938 a la Universitat de València

LA UNIVERSIDAD DE MADRID es traslladà a València acompanyant el Govern de la República i el març de 1938 José Gaos, rector des de setembre del 1936, pronuncià tres conferències a la Universitat de València. Uns mesos després, a finals de juny i principis de juliol de 1938, ja es troba a Cuba impartint conferències i un seminari. L'agost del mateix any arriba a Mèxic amb l'encàrrec de preparar l'acollida promesa per L. Cárdenas als intel·lectuals espanyols mentre durara la guerra i, amb aquest objectiu, col·laborà amb Daniel Cosío Villegas i Alfonso Reyes en la fundació de la Casa de España, futur i actual Colegio de México. El final tràgic de la guerra el “transterrà” definitivament a Mèxic fins a la seua mort l'any 1969. Podem dir, doncs, que les conferències valencianes foren les últimes pronunciades a Espanya abans d'emprendre l'exili.

No és, però, la particularitat de ser les “últimes” allò que les fa interessants, més aviat ho és el fet de ser el seu contingut una primerenca exposició pública de la crisi filosòfica que experimenta i arrossega (i amb ell, diu, tota la seua generació); expressió de la crisi general de la filosofia que li és contemporània. La constatació i la particular anàlisi que fa de la crisi de la filosofia, i del filòsof que l'ha convertida en el seu ésser i la seua vida (de la qual el seu cas és exemple i prova), és la gènesi del seu intent de resposta en termes d'una Filosofia de la filosofia —l'elaboració de la qual l'ocuparà pràcticament tota la vida— i de la seua convicció que aquesta ha d'expressar-se en forma autobiogràfica, com a confessió personal.

De les tres conferències només ens ha arribat mecanografiada la segona, pronunciada el 17 de març, que comença amb un resum de la primera. És

aquesta conferència, titulada “Prosopopeya del filósofo”, inèdita fins ara, la que presentem en la versió preparada per a les *Obres Completes*¹ del filòsof “transterrat”. En ella trobem ja, amb expressió provocadora i irònica, el nucli i alguns dels elements importants i constants de la seua proposta, potser per primera vegada exposada a debat públic, i per la qual creu que serà, si no perseguit, sí criticat. Per continuïtat temporal i coincidència temàtica tot fa pensar que són les mateixes conferències (o una reelaboració d’elles) que impartirà tot seguit a Cuba, i base temàtica també de les conferències i cursets impartits l’octubre de 1938 a la Universidad de Morelia i a la Universidad Nacional de Mèxic. I si la seua immediata partida cap a Cuba i la guerra impediren el diàleg i debat filosòfics a Espanya de la seua visió de la filosofia, sí que els va provocar a bastament a terres americanes i fou allí on la va bastir i perfilar. Les crítiques cubanes li feren escriure l’article programàtic “Sobre la filosofía de la filosofía” que publicà l’agost de 1939 a la revista de la Universitat de L’Havana. El debat a Mèxic donà lloc a la publicació conjunta amb el filòsof mexicà F. Larroyo el 1940 del llibre *Dos ideas de la filosofía (Pro y contra la filosofía de la filosofía)* que recollia la polèmica mantinguda entre ells a propòsit de la proposta gaosiana.

No disposem dels textos complets de les conferències i seminaris cubans i mexicans, però sí d’algun programa i bastants fragments de textos i, sobretot, d’un resum dels impartits a la Universidad Nacional de Mèxic fets pel mateix Gaos per al primer capítol del llibre de la controvèrsia, en l’esquema del qual l’apartat Vé porta com a títol, precisament, “Prosopopeya del filósofo. Fenomenología de la soberbia”. Aquest resum exposa la versió madurada i debatuda d’aquella expressió primerenca que foren les conferències valencianes que ací quedaren, malauradament, sense resposta.

¹ José GAOS, *Obras completas*, Tomo I: *Los escritos españoles*, prólogo de Agustín Serrano de Haro, coordinador de l’edició, Antonio Zirió Q. UNAM (Nueva Biblioteca Mexicana), Mèxic, de pròxima aparició. Agraïm al professor A. Zirió i a Doña Ángeles Gaos el permís i les facilitats atorgades per a la publicació del text. Cal advertir que el text mecanografiat és molt deficient i tot indica que no fou revisat per Gaos. Potser ho va fer algú amb dificultats per entendre la lletra de Gaos o, si fou el cas, per transcriure la gravació de la conferència; en qualsevol cas, per algú amb poca familiaritat amb la terminologia filosòfica. Això ha obligat a fer intervencions correctores, almenys en els casos més evidents, que es justifiquen en les notes corresponents.